

УДК 330.336.6:336.7

JEL L83, O21

DOI: 10.32782/2786-8273/2024-6-8

Марченко О.А.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки та готельно-ресторанного бізнесу,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4727-3183>

Oksana Marchenko

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

Постол А.А.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та готельно-ресторанного бізнесу,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2985-5673>

Anatolii Postol

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

Сальнікова М.В.

здобувачка III освітньо-наукового рівня вищої освіти,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7950-3337>

Maryna Salnikova

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

THE FORMATION OF THE CONCEPTUAL DIRECTIONS OF THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE CONDITIONS OF THE UNCERTAINTY

Анотація. У статті розглянуто шляхи визначення структурно-функціонального змісту галузі туризму, що дає змогу формувати концептуальні напрями розвитку галузі, розробляти стратегії розвитку та здійснювати управлінські рішення під впливом соціально-економічних чинників суспільного розвитку в умовах невизначеності. Акцентовано увагу на необхідності врахування аналогічного досвіду інших країн у відновленні галузі, які також постраждали внаслідок воєнних дій. Визначено актуальні для повосного часу напрями розвитку туризму.

Ключові слова: туристична галузь, туристичний продукт, конкурентоспроможність, туристичний ринок, стратегія розвитку, національна економіка, ресурсний потенціал, бренд.

Abstract. Introduction. The ways of the definition of the structural and functional content of the tourism industry have been considered in the article, which gives the opportunity to form the conceptual directions of the development of the industry, to work out the strategies of the development, and to implement the administrative decisions under the influence of the socio-economic factors of the social development in the conditions of the uncertainty. The numerous works of the native and the foreign scientists have been analyzed in the research who have studied the issue of the restoration and the development of the tourism potential of the countries in the post-war period. The perspectives of Ukraine's development in the war and the post-war periods have been determined, the ways of the formation of the tourism industry in the conditions of the uncertainty have been grounded. The formation of the goals of the strategy of the development of tourism is aimed at strengthening of the municipal sector in Ukraine, the implementation of the effective management and the economic development by means of the capacity of the Ukrainian cities and the communities in local economic development, the creation of the favorable environment for the renewal and the development of business, the support of the integrated planning of the development at the local, the regional and the national levels during the full-scale invasion and in the post-war period. The balanced development of the community and the region will be the result of the formation and the realization of the strategy of the development of tourism. Tourism will contribute to the diversification of economy, attracting the industries that serve it, ensuring the improvement of the population's well-being. The strategic planning of the industry should be aimed at the involvement of the investment in the development of the industry and the economy of the country as a whole, the international cooperation through the realization of the joint projects of the tourist direction. For the **Purpose** of the realization of the tasks of the research, the main strategic and the operational goals have been proposed by us, which are necessary for the restoration and the competitive functioning of the industry at the world tourist market, which are based on the experience of the reconstruction of other countries that have suffered the consequences of the war. The strategy of the development of tourism in the wartime and the postwar times should be formed on the basis of the state policy with the priority on the development of economy, the restoration of the national culture and the traditions, the increase of the interest of the foreign and the native visitors to the memorial routes and the iconic places of the full-scale Russian-Ukrainian war, the advance of tourist brands of Ukraine on the world market.

Keywords: tourism industry, tourism product, competitiveness, tourism market, strategy of development, national economy, resource potential, brand.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабного вторгнення росії на територію України туризм зазнає величезних втрат як із сторони туристичних потоків, так і втрачаючи туристичний рекреаційний потенціал територій, які потрапили під окупацію та знаходяться на лінії розмежування. Враховуючи потужний вклад туристичної індустрії в економіку України в мирні часи, виникла проблема є гострою та вимагає прийняття необхідних рішень вже зараз.

На відновлення туризму в післявоєнний період потрібні потужні фінансові, людські, наукові, матеріальні ресурси, які дадуть змогу якомога швидше відновити та відбудувати постраждалі від російської агресії туристичні регіони України та утворювати нові, прораховуючи існуючі ресурси та можливості.

Швидке відновлення України в повоєнний період, та галузі туризму зокрема, можливе завдяки ретельному та досконалості формуванню стратегії відновлення та розвитку туристично-рекреаційного сектору економіки України. Необхідне визначення основних стратегічних та оперативних цілей відновлення та відбудови галузі, враховуючи умови і збереженні ресурси сьогодення та досвід інших країн, постраждалих від військових дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців, які досліджують питання поновлення та розвитку раціонального туристичного ринку, можна виділити С. Баженову, О. Любицеву, А. Вдовіченка, В.Кіфяка, А.Романову, Н. Бутову, Ж. Бучко та інших.

В багатьох наукових роботах представлені бачення вчених на стратегічний розвиток індустрії туризму в воєнний та повоєнний періоди. Аспекти формування стратегії розвитку галузі та необхідні шляхи для вирішення проблем сьогодення розглянуті в дослідженнях В. Бондаренка, Ю. Миронова, О. Носирева, Л. Корчевської, Д. Басюк, Ю. Перегуди, І. Дворської та ін.

Проте питання функціонування національного туризму за сучасних умов та повоєнний час дослідженні недостатньо. Надзвичайно важливим є питання щодо створення необхідних умов для поновлення та розвитку національного туризму у сучасних умовах, враховуючи кризову економіку та зовнішні політичні загрози.

Метою дослідження є визначення перспектив розвитку туризму в Україні у воєнний та післявоєнний періоди, обґрунтування шляхів формування структурно-функціонального змісту галузі в умовах невизначеності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування цілей стратегії розвитку туризму спрямоване на зміцнення муніципального сектору в Україні, впровадження ефективного управління та економічного розвитку шляхом спроможності українських міст та громад у місцевому економічному розвитку, створення сприятливого середовища для оновлення та розвитку бізнесу, підтримку інтегрованого планування розвитку на місцевому, регіональному та національному рівнях під час повномасштабного вторгнення та в повоєнний період [7].

Формування стратегії – це необхідний крок в поновленні, становленні та реалізації нових підходів до розвитку туристичної галузі громади, регіону, базованих на сильних сторонах і можливостях, на професійному баченні комплексного розвитку з урахуванням соціально-економічних аспектів умов сьогодення [8].

Результатом формування та реалізації стратегії розвитку туризму стане збалансований розвиток громади, регіону. Туризм сприятиме диверсифікації економіки, залучаючи обслуговуючі його галузі, забезпечує підвищення добробуту населення [1]. Стратегічне планування галузі повинно бути направлене на залучення інвестиції в розвиток галузі та економіки країни відомо, міжнародне співробітництво через реалізацію спільних проєктів туристичного спрямування [4].

Відновлення України в повоєнний час є складним та багатоаспектним викликом вже зараз, повномасштабна війна, яка триває третій рік, щодня збільшує фінансових збитків та людських втрат для країни. Для відновлення постраждалих територій та відбудови країни необхідне ретельне досконале формування ефективних стратегій [2]. Для релевантної стратегії необхідний досконалий аналіз відбудови інших країн, постраждалих внаслідок війн та катастроф [6]. Серед основних стратегічних цілей, запропонованих нами за результатами проведеного дослідження, визначено наступні:

- створення органу відповідального за відбудову та реконструкцію територій постраждалих внаслідок війни;
- адміністрування та проведення процесу відбудови завдяки можливостям діджиталізації;
- інституалізація внутрішньої безпеки, організованої на випадок необхідності реагувати на будь-яку загрозу;
- унормована програма патронату економічно розвинутих регіонів над постраждалими в повоєнний період;
- державна допомога (кредитна) на реконструкцію та відновлення постраждалих територій із погашенням кредитів з визначених джерел;
- стала антикорупційна політика країни;
- жорстка фінансова дисципліна й супер збалансований бюджет;
- пріоритезація відбудови за галузями промисловості на основі індикативних показників;
- залучення міжнародних інвестицій;
- ставка на високотехнологічні процеси та реформування освіти, формування якісного кадрового потенціалу країни;
- затвердження нових будівельних норм з урахуванням забезпечення у майбутньому громадян під час військових дій;
- організаційно впорядкована відбудова за проєктним підходом;
- безпосередня робота з постраждалим населенням, яке втратило місце проживання;
- питання відновлення житла або побудови нової інфраструктури для тих, хто його потребує внаслідок повномасштабного вторгнення;
- політика розселення громадян з анексованих (окупованих) територій та обладнання їхнього господарства;
- закупівля та розміщення збірних будинків для осіб що втратили житло;
- субсидії, пільги, кредити для відновлення сільськогосподарської галузі в регіонах, що зазнали шкоди від агресії рф;
- необхідність продовження інтеграції до Європейського союзу за поглиблення співробітництва із індоєвропейськими країнами, якісне та прозоре використання коштів ЄС;

– система стимулів та податкового пом'якшення для окремих регіонів, формування гнучкої, але цілісної податкової системи;

– орієнтація на власні сили;

– реформа суддів, правоохоронної системи, державної служби;

– реабілітація та повернення країни до мирного життя.

Ретельно проаналізувавши досвід відбудови інших країн, які зазнали наслідків війни, визначивши їх помилки в відновленні, необхідно уникати їх у процесі реконструкції нашої країни у повоєнний час [6].

Висновки. Враховуючи перелічені проблеми та визначивши роль галузі туризму у відновленні та становленні економіки країни, основними завданнями розвитку туристичної індустрії України в повоєнний

період має стати створення сприятливого правового, політичного та економічного середовища, формування та впровадження стратегії розвитку галузі, створення конкурентоспроможного туристичного продукту та послуг на основі раціонального та ефективного використання природних, соціально-економічних, історико-культурних ресурсів та забезпеченні безпеки споживачу.

Стратегія розвитку галузі туризму в воєнний та повоєнний час має формуватися на підставі державної політики з пріоритетом на розвиток економіки, відновлення національної культури та традицій, підвищення інтересу іноземних та вітчизняних відвідувачів до меморіальних маршрутів та знакових місць повномасштабної російсько-української війни, просування туристичних брендів України на світовий ринок [5].

Бібліографічний список:

1. Larysa, M., Oksana, M., Kateryna, P., Tetiana, V., Viktoriia, H. Financial and taxation aspects of tourism activities development. *International Journal of Management (IJM)*. Volume 11, Issue 3, March 2020, pp. 287–293.
2. Marchenko O., Salnikova M., Lomeiko A., Kozin I. The mechanisms of the formation of the regional structure of tourism. Budget, finance, economy and management: the latest trends in business and startup development: collective monograph / Andrushchak I. – etc. – International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2024. 330 p. Pp. 91–106.
3. Marchenko Oksana, Vorovka Volodymyr, Maryna Salnikova. Collective monograph «Promising scientific achievements in science, education and production – 2022» (Cluster mechanisms of the improvement of the regional structure of the tourism industry). Promising Scientific Achievements in Science, Education and Production – 2022. Series of monographs. Monograph 1. Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o., 2022. 81 s. (C. 5–11).
4. Oksana Marchenko, Anatolii Postol, Maryna Salnikova. The Organizational-Economic Mechanisms of the Improvement of the Regional Structure of the Tourism Industry (CHAPTER 1. MODERN BASICS OF ECONOMICS, MANAGEMENT AND TOURISM). The Latest Foundations for the Development of Production, Science and Education – 2024: Series of monographs Slovak Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o. Monograph 2. Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o., 2024, 116 s. S. 6–14.
5. Oksana Marchenko, Anatolii Postol, Tetiana Marusei, Natalia Babko, Vadym Semendiak, Maryna Salnikova (2024). Trends and Characteristics of the Ukrainian Touristic Industry Development in War Conditions and the Prospects for Emerging from the Crisis. *REVISTA DE LA UNIVERSIDAD DEL ZULIA*. 3ª época. Año 15, N° 42, 2024. Pp. 407–427.
6. Strategy of the development of tourism and resorts for the period until 2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>
7. Strategy of the regional development of the Zaporizhzhia region for the period until 2027. URL: https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000130/130216.pdf
8. Yevhenii Bortnykov, Svitlana Zakharova, Oksana Marchenko, Iryna Verkhovod, Halina Harbar. Innovative tourism and hospitality marketing strategies through the social ethics and social policy prisms. *Cuestiones Políticas*. Vol. 41, N° 77 (2023), pp. 569–583.

References:

1. Larysa, M., Oksana, M., Kateryna, P., Tetiana, V., Viktoriia, H. (2020) Financial and taxation aspects of tourism activities development. *International Journal of Management (IJM)*. Volume 11, Issue 3, March 2020, pp. 287–293.
2. Marchenko O., Salnikova M., Lomeiko A., Kozin I. (2024) The mechanisms of the formation of the regional structure of tourism. Budget, finance, economy and management: the latest trends in business and startup development: collective monograph / Andrushchak I. – etc. – International Science Group. – Boston: Primedia eLaunch, 330 r. rr. 91–106.
3. Marchenko Oksana, Vorovka Volodymyr, Maryna Salnikova. (2022) Collective monograph «Promising scientific achievements in science, education and production – 2022» (Cluster mechanisms of the improvement of the regional structure of the tourism industry). Promising Scientific Achievements in Science, Education and Production – 2022. Series of monographs. Monograph 1. Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o., 2022. 81 p. (pp. 5–11).
4. Oksana Marchenko, Anatolii Postol, Maryna Salnikova. (2024) The Organizational-Economic Mechanisms of the Improvement of the Regional Structure of the Tourism Industry (CHAPTER 1. MODERN BASICS OF ECONOMICS, MANAGEMENT AND TOURISM). The Latest Foundations for the Development of Production, Science and Education – 2024: Series of monographs Slovak Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o. Monograph 2. Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o., 116 p, pp. 6–14.
5. Oksana Marchenko, Anatolii Postol, Tetiana Marusei, Natalia Babko, Vadym Semendiak, Maryna Salnikova (2024). Trends and Characteristics of the Ukrainian Touristic Industry Development in War Conditions and the Prospects for Emerging from the Crisis. *REVISTA DE LA UNIVERSIDAD DEL ZULIA*. 3ª época. Año 15, N° 42, 2024. rr. 407–427.
6. Strategy of the development of tourism and resorts for the period until 2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>.
7. Strategy of the regional development of the Zaporizhzhia region for the period until 2027. Available at: https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000130/130216.pdf.
8. Yevhenii Bortnykov, Svitlana Zakharova, Oksana Marchenko, Iryna Verkhovod, Halina Harbar. Innovative tourism and hospitality marketing strategies through the social ethics and social policy prisms. *Cuestiones Políticas*. Vol. 41, N° 77 (2023), Rr. 569–583.

Стаття надійшла до редакції: 14.08.2024